Seat No. : ______________

MA-II-51

April-2007

Sanskrit (Special)

Paper-VII

(Alankar Shastra)

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 100**

સૂચના : જમણી તરફના અંક પ્રશ્નના ગુણ દર્શાવે છે.

૧. નીચેનામાંથી ગમે તે **ચાર** ભાષાંતર સમજૂતી સાથે લખો : (૨૦)

1. Write any **four** with translation and explanation : **(20)**

(१) ये रसा इति पठयन्ते नाट्ये नाट्यविचक्षणैः ।
रसत्वं केन वै तेषामेतदारव्यातुमर्हसि ।।

(२) आङ्गिको वाचिकश्चैव हयाहार्यः सात्त्विकस्तथा ।
चत्वारोऽभिनया हयेते विज्ञेया नाट्यसंश्रयाः ।।

(३) अत्राह – रस इति कः पदार्थः उच्यते - आस्वाद्यत्वात् ।
कथमास्वाद्यते रसः । यथा हि नानाव्यञ्जनसंस्कृतमन्नं
भुञ्जाना रसानास्वादयन्ति सुमनसः पुरुषा हर्षा –
दींश्चार्विगच्छन्ति तथा नानाभावाभिनयव्यञ्जि –
तान् वागङ्गसत्त्वोपेतान् स्थायिभावानास्वाद
यन्ति सुमनसः प्रेक्षकाः हर्षादींक्चाधिगच्छन्ति ।

(४) न भावहीनोऽस्ति रसो न भावो रसवर्जितः ।
परस्परकृता सिद्धिस्तयोरभिनये भवेत् ।।

(५) दानवीरं धर्मवीरं युद्धवीरं तथैव च ।
रसं वीरमपि प्राह ब्रहमा त्रिविधमेव हि ।।

(६) एवमेते रसा ज्ञेयास्त्वष्टौ लक्षणलक्षिताः ।
अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि भावानामपि लक्षणम् ।।

૨. આચાર્ય ભરતમુનિએ આપેલ ‘રસસૂત્ર’ જણાવી રસસૂત્રની ટીકામાં અભિનવગુપ્તે નિરૂપેલ શ્રીશંકુકના મત વિશે વિસ્તૃત નોંધ લખો. (૨૦)

2. Write the ‘Rasa Sutra’ of Bharat Muni and discuss fully the opinion of Shree Shunkuka given by Abhinava Gupta in Abhinav Bharati. **(20)**

અથવા/OR

૨. આચાર્ય ભરતમુનિનું ‘રસસૂત્ર’ અને રસસૂત્ર પરની ટીકામાં ‘રસસૂત્ર’ની વ્યાખ્યા કરતો ‘અભિનવનો’ મત લખો. (૨૦)

2. Write the ‘Rasa Sutra’ of ‘Bharat Muni’ and discuss fully the opinion of ‘Abhinav Gupta’ given in Abhinav Bharati. **(20)**

૩. નીચેનામાંથી ગમે તે **બે** ટૂંક નોંધ લખો : (૨૦)

3. Write any **two** of the following : **(20)**

(१) संग्रह – कारिका – निरुक्त – નાટ્યશાસ્ત્ર અને અભિનવભારતીના સંદર્ભમાં સમજાવો.

(1) संग्रह – कारिका – निरुक्त – Explain in the context of 'नाट्यशास्त्र' and 'अभिनव भारती'.

(२) लोकधर्मी – नाट्यधर्मी ।

(३) हास्यरस ।

(४) रसानाम् वर्णा देवताः च ।

અથવા/OR

૩. નાટ્યશાસ્ત્રના અધ્યાય-૬ માં અભિનવગુપ્તે ટીકામાં આપેલી 'શાંતરસ' વિષયક મીમાંસા લખો. (૨૦)

3. Write about 'शांतरस' discussed by Abhinav Gupta in commentray Abhinav bharati. **(20)**

૪. (અ) નીચેનામાંથી **એક** નું ભાષાંતર સમજૂતી લખો : (૪)

4. (a) Write any **one** Translation and explanation : **(4)**

(१) पदसंघटना रीतिरङ्गसंस्थाविशेषवत् ।
उपकर्त्री रसादीनां सा पुनः स्याच्चतुर्विदा ।।

(२) प्रबन्धौचित्याद्यथा नाटकादौ रौद्रेऽप्यभिनय –
प्रतिकूलत्वेन न दीर्घसमासादयः ।

(३) एवमन्यदपि ज्ञेयम् ।

(બ) આચાર્ય વિશ્વનાથે સાહિત્ય દર્પણના પરિચ્છેદ નવમાં આપેલ રીતિના ભેદોની લક્ષણ ઉદાહરણ સહિત ચર્ચા કરો. (૧૬)

(b) Discuss about the types of 'Riti with definition and illustration given by Vishvanath in 'परिच्छेय' nine. **(16)**

અથવા/OR

(બ) વિશ્વાનાથપૂર્વે થયેલ આલંકારિકોની રીતિ વિભાવના સ્પષ્ટ કરો. (૧૬)

(b) Explain the concept of "Riti" of Alankarik predecessors of Vishavanath. **(16)**

૫. (અ) નીચેના પ્રશ્નોના **એક** વાક્યમાં ઉત્તર લખો : (૧૦)

5. (a) Write answer in **one** sentence : **(10)**

(૧) આચાર્ય રાજશેખરને અભિમત પ્રતિભાનું લક્ષણ આપો.

(૨) આચાર્ય રાજશેખરે કારયિત્રી પ્રતિભાના સ્વીકારેલ ભેદ અને પ્રત્યેકનાં નામ લખો.

(૩) આચાર્ય રાજશેખરને મતે 'કાવ્યહરણ' કોને કહેવાય ?

(૪) કાવ્યમીમાંસામાં આચાર્ય રાજશેખર કાવ્યહરણની ચર્ચામાં 'હરણ વિષયક અવંતિસુંદરીના મતને સ્વીકારે છે કે નહિ ?

(૫) અન્યયોનિ અર્થના રાજશેખર કેટલા પ્રકાર આપે છે ? કયા કયા ?

(૬) આચાર્ય રાજશેખર કાવ્ય હરણના કુલ કેટલા પ્રકારોની ચર્ચા કરે છે ?

(૭) 'કવિ સમય' એટલે શું ?

(૮) રાજશેખરે આપેલ 'ભૌમ' કવિ સમયના મુખ્ય પ્રકારોનાં નામ આપો.

(૯) કામદેવના મૂર્ત અને અમૂર્ત સ્વરૂપને વર્ણવતો કવિસમય કયા પ્રકારનો કવિસમય કહેવાય ?

(૧૦) આચાર્ય રાજશેખરે આપેલ પાતાલીય કવિ સમયનું એક દૃષ્ટાંત લખો.

(બ) ખાલીજગ્યામાં યોગ્ય ઉત્તર લખો : **(૧૦)**

(b) Write right answer in the blank. **(10)**

(૧) આચાર્ય રાજશેખર શક્તિને પ્રતિભા અને વ્યુત્પત્તિથી ________ માને છે.
(ભિન્ન, સમાન, ઉભય પ્રકારની)

(૨) આચાર્ય રાજશેખરને મતે ભાવકના ________ પ્રકાર છે. (એક, બે, ચાર)

(૩) આચાર્ય રાજશેખર ________ ને વ્યુત્પત્તિ કહે છે.
(બહુજ્ઞતા, અભ્યાસ, ઉચિતાનુચિત વિવેક)

(૪) આચાર્ય આનંદ વર્ધન પ્રતિભા અને વ્યુત્પત્તિમાંથી ________ ને શ્રેષ્ઠ માને છે એમ રાજશેખર નોંધે છે. (ઉભયને, પ્રતિભાને, વ્યુત્પત્તિને)

(૫) આચાર્ય રાજશેખર કાવ્યહરણને ________ અને ________ એમ બે પ્રકારનું માને છે. (અનુગ્રાહ્ય, પરિહરણીય, ગ્રાહ્યાગ્રાહ્ય)

(૬) રાજશેખરને મતે અન્ય કવિના પ્રતિભા વિશેષના પરિણામ સ્વરૂપ પદ ________ છે. (ગ્રાહ્ય, ત્યાજ્ય)

(૭) બે કવિની રચનામાં પરિકરનું સામ્ય હોય પરંતુ પરિકાર્ય વસ્તુ અલગ હોય તે ________ હરણ પ્રકાર કહેવાય. (નટનેપથ્ય, હુડયુદ્ધ, એક પરિકાર્ય)

(૮) કેટલાક આચાર્યો કાવ્યમાં વર્ણવાયેલ અલૌકિક અને અશાસ્ત્રીય અર્થને ________ સ્વરૂપ માને છે. (ગુણ, દોષ)

(૯) કવિ ચંદ્રમાં સસલા અને હરણના ઐક્યને વર્ણવે તેને રાજશેખરે ________ પ્રકારનો કવિ સમય કહ્યો છે. (સ્વર્ગ્ય, પાતાલીય)

(૧૦) આદિત્ય બાર હોવા છતાં તેના ઐક્યરૂપ કવિ સમય ________ પ્રકારનો કવિ સમય છે.